

ČESKOSLOVENSKÁ
AKADEMIE
VĚD

Vědecký redaktor
prof. Sc. Dr. Václav Vaněček,
člen korespondent ČSAV

Recensent
Sc. C. Karol Rebro

VLADIMÍR PROCHÁZKA

ČESKÁ PODDANSKÁ NEMOVITOST
V POZEMKOVÝCH KNIHÁCH
16. A 17. STOLETÍ

NAKLADATELSTVÍ
ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

PRAHA 1963

UKÁZKY NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH TYPŮ ZÁPISŮ

I

*Zápisy v nejstarší české vesnické pozemkové knize (Žit.)**

- A - f 1a (asi 1472): It. Marta, dcera Hnátovic, otrekla se bratru svýmu.
B - f 1a (asi 1472): It. Martin mlynář otevdal Kustowy [!] mlýn.
C - f 2a (asi 1473): It. pan Hanuš puol vinice a puol lisu otevdal Chvojkovi a bylo-li by kdy prodajno, aby jej zasé nabídl.
D - f 7a (1479): It. Řícha [!] Kokovec prodal vinici na Kamýčku Michalovi Poláčkovi v též meze a v táž práva.
E - f 9b (1480): It. Jíra Hnát kúpil vinici u Tomka svrchu nazdrany [!]. I zaplatil i otevdal jemu mocně Tomek.
F - 18a (1501): Léta Božího tisícího pětistého prvního [!], že jest paní Regině povinovaný Jáhlo XV BB. A rukojmě Jan Trymbuch a Jan David.
G - f 43b (1528): Smlouva a trh stal se jest mezi Mareškú, strany jedné, a přáteli polákovskými, strany druhé, o statek polákovský tak, že Martin Mareška koupil ten statek polákovský za LXXV BB m. A zavdal jest VJ BB a zuostává za týž statek ještě LXJ BB. A má platiti po VJ BB každý rok o soud.
H - f 61a (1535): Jíra Řepa položil VJ BB m. za statek sirotkem [!] polákovským k ruce. A ještě jim zuostalo XIX BB m. Homolka vzal z těch peněz IIJ BB.
I - f 66a (1536): Martin Mácú [!] syn předstoupil před čtyři lavy soudu hájeného, tu, kdež moc a právo. Tu zavazuje a zapisuje pravého a spravedlivého věna XXIIIJ BB míš. Lídě manželce své na domě na dědině i i [!] na všem statku jmenovati [!], k jmění, držení a též k dědičnému užívání jí slibuje spraviti a svoboditi, jakž tento soud za právo má.

*) Další ukázky z této knihy přináší Procházka, *Nejst. poz. kniha*, 82—83. — Zde i jinde v přílohách a poznámkách jsou římské číslice přepsány po našem způsobu majuskulami, zatím co v pramenech, typicky po celé 16. století, se užívá minuskulí.

I. ZÁKLADNÍ ZÁPIS NA USEDLOST

2

*Trhová smlouva **

Křiv. 1, 3a (1530) Kněžoves

Léta božieho 0ie XXX v sobotu před S^m Tomášem apoštolem Martin Knušlk, starý rychtář, prodal statek s 1 lánem, 1 kuoň a ovsa IIII str., sena 1 stuoh, s osetím na ozim v VIII^{ry} hony žitem, pšenicí, ječmenem, stavení nové, a to jest prodal Janovi Štrosovu synu za XXXVII 1/2 BB m. Má zavdati na mužský masopust najprv příští III BB m., a tak vždy každý rok na týž masopust platiti má až do vyplacení sumy nadepsané. S touto výminkou, že vuolve [-vuolče] má Martinovi Jan dáti, III strychy žita z toho osetí.

3

Směna

Pard. 3 178a (1517)

Lhota Uřecká

Stal se jest frajmark, Váša s Čapkem. Má Čapek doplatiti, když se vstěhuje na Vášově, XX BB, placení Aksamitovi na ty roky, jakž smlúva. Též Váša, když se vstěhuje na Čapkovo, má doplatiti to, co Čapek zuostal, XXII BB. A Čapek k těm XXII BB přidati Vášovi na pomoc II BB. Což se té louky dotýče, keráž [!] zastavena za Petrušky, tu sobě sám Čapek vyplatiti má. A s této louky, keráž jest Kvašovskému, máta skliditi ze spolka trávu. Každý své svršky všecky, kdo co má, to má sebu pobrati a na druhý statek přenést, i drva. Ty dva duby přidal Váša Čapkovu na té louce a za to Vášovi také úroka přese žni [!] počkati se má. Čapek na tento s. Jan příští má dáti II BB za své, na kerémž prve byl, i to již budou ty II BB, keráž měl přidati Vášovi. A máta spolu býti na Čapkovském až přese žni [!]. Actum dominica die trinitatis.

*) Komplikovanější případy podává Procházka, *Trh. smlouva*, příl. 1—4.

4

Postoupení usedlosti synovi s výměnkem, odstupným a závazkem zaplatit dluhy

Prach. 17, 4ab (1651) Dvory/Vimp.

Jakub Vávra, maje dvůr svůj zcela a zouplna zaplácený, jsouce věkem sešlý a nemoha dáleji hospodařiti, pustil takový dobrovolně synu svému Pavlovi se vším osením a příslušenstvím, tak jak ho sám v užívání a držení měl, na ten a takový způsob, aby Pavel, syn jeho, povinen byl Jakuba Vávru otce svého při sobě do smrti chovati a opatrovati, ošacením potřebným, též stravou náležitou vychovati. Však na zlepšení a všelijakou potřebu jeho aby 30 BB míš. pomalu [4b] a k potřebě jeho vydati povinen byl. Itt. Evě Míkovy sestře své z téhož dvora na věnovaných 15 BB (mimo již odvedených 6 BB) vydati 9 BB. Pokudž by pak často psaný Vávra dříve, nežli takových 30 BB jemu Pavel vyplatil, z světa sešel, tehdy aby zase těch 30 BB neb co se dopláceti přijde, na něho Pavla a Mandě [!] ženu jeho plným právem připadlo. A tak se témuž Pavlovi z téhož dvora 39 BB míš. vyplatiti přijde. A poněvadž při témž dvoře Jakub otec jeho rozličných dluhův v tom veškerém čase jesti narazil a jak k záduší, tak do důchodův J. M. K. Vintřberských i sice jinším lidem nemálo povinovat zůstává, ty a takový Pavel hospodář na sebe a na manželku svou přijímající, že z nich práv býti chce, jest připověděl. Stalo se ve vsi Dvořích při kladení verunkův dne 11. Octobris A^o 1651.

5

Komplex převodů statků za života starého hospodáře

(A) — Vys. 17. stol., 133ab (1671) Vysoká/Mělník

Léta 1671, dne 10. Marti přijdouce k kněžám purgkrechtním Jan Šlomich snažně žádal, aby Jana Jansy synu Jiříkovi s manželkou jeho Kateřinou a schovankou téhož Jana Šlomicha při něm v statku zůstávati a hospodařiti povoleno bylo. I byvši tu ohled raději k osazování gruntův než dvouch [!] hospodářův na jednom statku zanechání, pročez musil týž Jiřík Jansa jeden grunt otce svého v Střednicích ujtí. Mezitím také Jan Šlomich při smlouvách svadebních víc jmenovaného Jiříka Jansy před počtivými lidmi patrně se otevřel, když by Pán Bůh jeho od smrti neuchoval, aby on Jiřík Jansa s manželkou svou po něm dědil. [133b] Tak až posavad sice v tom že stojí, však maje v povážení, že by snad ještě

se oženiti a s manželkou svou budoucí dítky sploditi mohl, otevřel tehdy dále vůli svou, kdyby k tomu, jak se nadpisuje, přišlo, a on Šlomich pozůstavíc po sobě manželku a dědice s světa by časnou smrtí sešel, že nyní jí Kateřině, schovance svý, třiceti 88 m. a dvě krávy odvádí, dáleji pak s dědici svými v statku po něm zůstalém jí Kateřinu na rovný díl připouští. Pakliby bez manželky a dědicův umřel, tehdy pozůstalost svou za mzdu a věrné služby dotčených manželův, s další ale vůli a ratificati milostivé vrchnosti, jí Kateřině s manželem jejím odevzdává. Což jsem[!] pro paměť a bez pohoršení odoumrtních práv vepsáno jest. V přítomnosti Václava Lokaje a Jana Šolce, vrchních rychtářův. Act. die ut supra.

(B) — Tamtéž 139ab (1671)

Zápis Jiříkovi Jansovi

Léta 1671, dne 10 Martj Jan Jansa dobrovolné prohlášení učinil, majíce ve vsi Střednicích dvě živnosti, že tuto se vším k ní příslušenstvím Jiříkovi synu svému, Kateřině manželce, dědicům a budoucím jich postupuje a k užívání dědičnému odevzdává za summu pět set 88 m., kteréžto počna při soudích po sedmi 88 až do zaplacení vši sumy skládati má. Však s touto vejminkou, aby již od té chvíle ty stromy, jenž slove v Vodoteči, k dolenímu gruntu a naproti tomu od doleního k hořenímu tomuto dva kusy pole, jeden u samé vsi, slove Na vinici, a druhý U sadu, náležely. [139b] A kdyby časem svým on Jiřík syn grunt Jana Šlomicha s povolením milostivé vrchnosti dosáhl, aby tento bratru svému neb některé sestře s tím se vším, k čemu on tak přistoupil, postoupiti povinen byl. Přidal Jan Jansa koně dva, vůz, plouh, brány, krávu 1, vola 1, pšenice seté po 6 str., žita po 12 str., ječmene po 3 str., ovsa po 9 str., hrachu po 5 v. Actum zápisu tohoto léta a dne svrchu psaného.

(C) — Tamtéž f 145b-146b (1684)

Zápis Jiříkovi Jansovi

Léta Páně 1684, dne 9. May Jan Jansa starej pro sešlost věku svého pustil živnost tuto se vším k ní přináležejícím příslušenstvím Jiříkovi synu svému za summu 820 88 míš. Při té živnosti zanechal 4 klisny, 2 vozy, 2 pluhy, 2 brány, 5 krav, 2 kusy jalovýho, 5 sviní, 20 ovec, 20 jehnat, 15 slepic, se vším hospodářským nábytkem, k tomu žita sutého 17 str., pšenice 8 str. ječmene 2 str. a pohanky 1 str. Role pak jak ozimem, tak jařím náležitě osité.

Při tomto pak odevzdání činí sobě Jan Jansa starej vejminek tento, aby každoročně z držitelového násevku 30 záhonů pšenice, 30 záhonů žita a

30 záhonů ovsa k svý ruce klidil, a dále aby držitel povinen byl při jeho chalupě role se vším zdělávati, obilí do stodoly svázeti, mrvu na pole vyvážeti, též 3 vozy ovčí mrvy každoročně na vinici dáti a vyvésti[!], též podobně dříví k palivu spotřebu přivážeti, naproti čemuž uznáváve jho hrubé býti, daruje držiteli 2 voly.

Ty pak vejš položené vejminky mají ve všem nezměnitelně do 18 let trvati, až by ty menší děti Václav, Daniel, Tomáš a Dorota zrostly, a po vyjití týchž 18 let vše přestati má.

S tím vzláštním [!] přitom obmezením, kdyby Jana Jansu Pán Bůh prostředkem smrti z tohoto světa povolati ráčil, tehdy manželka jeho s dětmi má toho vyměněného násevku každoročně užívati.

Kdyby se pak ale po něm vdala, tehdy takový násevek hned na děti obrácen býti a k jejich samému užitku obracet se má.

[146a] A an by držitel gruntu tyto nadepsané vejminky ve všem vybejvati opomijel aneb se protivil, tehdy ti mladší synové mají moc míti, a že by který z to býti mohel [!], toho gruntu se ujíti a nápadníky slušně pokojiti. Na ten způsob Jan Jansa starej k tomuto zápisu povoluje. O nadepsanou summu těch 820 88 míš. Jan Jansa starý mezi dětmi svými tuto pořádnost činí, aby předně 180 88 čtyřem dětem z Doroty manželky pošlým rovným dílem kladeno bylo, s tím obmezením, aby z umrlého díly na živé připadaly, by i všechny díly třebaš na jednoho připadnouti měly, totiž

Václavovi	45 88 míš.
Danielovi	45 88 míš.
Tomášovi	45 88 míš.
Dorotě	45 88 míš.
Summa	180 88 míš.

Ostatních pozůstavajících 640 88 míš. (mimo Jana, ktorej tím, co při svém gruntu dobrodiní požil z jistých příčin za vděk vzíti má) zase takto rozděljuje

Jiříkovi	160 88 míš.
Anně	160 88 míš.
Alžbětě	160 88 míš.
Lidmile	160 88 míš.
Summa	640 88 míš.

[146b] Kterěz ročně po 15 88 míš. vycházeti a placené býti mají. V tom ve všem Jan Jansa starej svou vůli zavírá a to tak míti chce a na ten a nejiný způsob vedle vejš položeného rozepsání Jiříkovi synu svému k zápisu přistoupiti povoluje, jemuž, manželce, dítkám a budoucím jich tento zápis učiněn. Stalo se na zámku mělnickém léta a dne svrchu psaného.

(D) — Tamtéž 140a (1684)

Zápis Janovi Jansovi

Pustíce držiteli gruntu Jiříkovi Jansovi Jan Jansa starej, těchto bratří otec, živnost svou trhem a narqvnáním pořádným, týž Jiřík zase živnost svou bratru svému Janovi za tu sumu, jak jej [!] sám ujal, s připojením těch dvou kusův rolí, jenž slove Na vinici a U sadu, též jedny chmelnice a proti tý k chodící běžíci přes jedny hony v 6 záhoních kusu rolí, totiž za 500 BB m. pouští a zanechává. Roční placení až do vyplnění té celé summy po 7 BB m. vycházeti má. A vedle toho Janovi Jansovi mladšímu, manželce, dětem a budoucím jich tento zápis se činí. Contrib., roboty a všecky povinnosti povinnen jest od přistoupení vše vybejvati Sig. na zámku mělnickém dne 25. Augusty léta 1684.

(E) — Tamtéž 140b—141a (1686)

NB:

Tak jakož jest

Jan Jansa starej mezi syny svými Jiříkem a Janem za živobyť svého pořádnost takovou učinil a z nich jednomu každému jednu živnost, totiž Jiříkovi statek dolejší se jmenující a Janovi statek hořejší zápisem odevzdal, jsa pak živnost jedna větší než druhá, pro uvarování všech a všelikých budoucích nepřiležitostí, jakž již začátek braly, rozdíl jich při odevzdání učiněny knihami purgkrechtními potvrzeny míti chtěje, a to takto: Předně ujímajíc od většího statku, Jiříkovi odevzdaného, za 3 záhony rolí a přidávají se dědičně, jsa příležitá k hořejšímu statku Janovému. Nebyvše pak tu meze, jsou v přítomnosti rychtáře vysokého a konšelův středenských, též starého Jansy a synův Jiříka a Jana zdělané a mezníci kamenami vsazeny dva v koncích a jeden v prostředku, pod nimižto pod každým kovářské vokuje a voblátkový kámen položené se nachází.

Za druhé pod středenskou cestou byvší role též bez mezí od obouch statkův se nacházející, která toliko rozvorem aneb brázdou prv se dělila, chce tehdy také tomu, aby se mez udělala a tám pro nesnázení mezi bratřími jeden mezník vsadil, pod nímž též kovářské vokuje a kámen voblátkový položivši se nachází.

Za třetí mezi rolmi Nad loukou se jmenující, kdež také prv meze nebyly, nyní mez se udělala, a do ní 3 mezníci vsazeni jsou, pod nimiž též podobně znamení kovářské vokuje a kámen voblátkový položen jako pod vejš psanými. V tom poli k hořejšímu statku patřící jsou dva stromy hruškové, ty mají v této společnosti užívané býti, dokudž [141a] trvati budou, když Pánbůh buď na jednom nebo obouch ovoce

požehnati ráčí, o takové na míru v rovné polovici se dělití povinni budou.

Za čtvrté zelníště 7 záhonův držíci a chmelnici od dolejšího statku, Jiříkovi postoupeného, má Jan do své smrti užívati, po jeho pak smrti zase k gruntu dolejšímu dědičně připadnouti.

Za páté vodoteč, ta má při dolejšímu gruntu dědičně zůstávati, což po budoucí paměť těmito knihami purgkrechtními se ujišťuje, a přítom jeden i druhý zůstaven i spokojen býti musí. Stalo se upsání toto na zámku mělnickém dne 12. Septem. A. 1686.

6

*Převedení usedlosti na nejmladšího syna a rozdělení podílů
podle posledního porizení*

Vrut. 30 IIb (1628) Vrutice/Mělník

Zápis na krěmu Václavovi, Lidmile
manželce a dědicům jeho

Léta 1628 Michal Šmíd umřel, zanechal po sobě dítek Jana, Václava, Dorotu, Kateřinu, Annu, Lidmilu, Markytu manželku, který ležice na smrtelné posteli o statečku svým s povolením vrchnosti v přítomnosti rychtáře a konšelův vrutických mezi dítkami takové porovnáni učinil. Předně Václavovi, synu svému mladšímu, krěmu se vším příslušenstvím, s potahem, dobyt看em rohatým a některými jinými svrsky na takovej způsob k dědičnému užívání odevzdal, a poručil. Item aby peněz povinných po vejruncích za krěmu 216 BB vyplácti povinen byl, Janovi druhému synu 10 BB a 1 krávu, jalovici 1 vydal, Dorotě a Kateřině, cerám již vybytým, po 10 BB vypravil, Anně, Lidmile, Dorotě [!], cerám nevdaným, když by se poctivě vdávaly, veselí, jak na selské děvečky sluší, vypravil a při veselí po 10 BB věna dal a po 1 krávě, v roce pak pořád zběhlém též po 10 BB, Marianu, matku svou vlastní, aby na poctivosti předcházel, ji až do smrti opatroval, jakž na věrné dítě náleží, v ničemž jí neublížující, a pokudž se jí líbiti bude, aby v krěmě byt svůj do smrti měla, pro opatření a snadší vychování jí 2 krávy na své pici vychovávat, žita 6 str., ječmene 1 str., ovsa 2 str., pohaniny 1 str. každoročně vysejpati. Protož na takovej způsob dotčenému Václavovi, Lidmile manželce a dědicům jejich na takovou krěmu zápis se činí. Nad čímž budoucí vrchnost ruku ochranlivou držeti poviny budou [!].

Převzetí otcovské usedlosti nejmladším synem od znovu provdané matky

Vys. 17 st., 162b—163b (1689) Střednice/Mělník

Zápis Štastnému Kundratovi

Léta Páně 1689, dne 11 Decemb. pozůstalý syn mladší Štastnej po nebo: Janovi Kundratovi přednesl na kanceláři zámku Mělnického, že jsouc mateř jeho zase vdáním manželem opatřena, že žádá na pozůstalý grunt po otci, kterejž jemu jakožto nejmladšímu synu právem patří, nastoupiti a na něm hospodařiti. V kterážto jeho slušné žádosti tím způsobem povoleno, aby, tejkajíc se tu víc spolusirotkův, týž grunt s pozůstalostmi zskrz [!] právo rychtářské a konšelské šacován byl a v přítomnosti spoludědicův a přátel ve všem slušné narovnání se stalo. Jest tehdy týž grunt za 900 BB míš., na nějž Štastný nastoupil, s těmito svršky vyšacován, totiž koně 4, svině nesný 2, jarní prasata 2, husa stará 1, husák 1, slepic 15, kohouta 1, vozy kovaný 2, pluhy z [!] železím 2, brány 2, měděnc v kamnách 1, vidle hnojny 2, kopáč 1, sekery kladní 2, na seč 1, teslice 1, motyky kňavý 2, průboj 1, řetězy hrubý 2, klanečníky 2, rejč 1, stoly 3, postel 1, truhly moučny 2, štrokvasy 3, prken falcovních 25, pytlů 7, věrtel 1, pila hrubá 1, [163a] malá pila 1, motyky chmelný 2, vejsevku na podzim pšenice po 18 str. a žita po 21 str., obilí v slámě zůstalo pšenice 80 str., žita 40 str., ječmena 15 str., ovsu 42 str., hrachu 2 vozy, čočky 2 vozy. Z toho obilí v slámě jest dle společného dobrovolného narovnání snešeno, aby mateři z pšenice, žita a ječmena polovic zrna, z hrachu třetí zrno a z ovsu 15 str. pro její vyživání vydáno bylo a nadto držitel gruntu do smrti matere má každoročně zanechat k její ruce zasetí rolí 30 záhonů pro pšenici a 30 záh. pro žita, též chmelnici u palouku a malou zahrádku s tím omezením, aby se o karlátka, co Pán Bůh nadělí, každoročně na polovici dělili a z ní strom malvazínkovéj Štastnému cele k užívání zůstal. Mimo nadepsaný svršky vynašlo se i s tím, co Jiřík, Kateřina a Mandelína dostali, očež se nápadníci rozdělili, a to pro budoucí paměť se tuto specifikuje, totiž dobytka

hovězího	20 kusův
ovčího	50 kusův

Z toho podílem dostali

matka	2 krávy	1 vola	8 ovec
Jiřík	1 krávu	1 bejka	7
Štastný	1 krávu	2 voly	7

Kateřina	2 krávy	1 jalovici	7
Mandelína	2 krávy	1 jalovici	7 ovec
Dorota	2 krávy	1 jalovici	7
Anna	2 krávy	1 jalovici	7

Přitom jsouce dva sirotci, Dorota a Anna, ještě nezletilí a vychování, též šacení potřebují, o ty jest mezi přáteli tak snešeno, aby Štastný, držitel gruntu, jestli by je sám u sebe neměl, na ně až do 15 let stáří, jedné i druhé, po 10 BB míš. dával.

Dále dostanouce Jiřík od nebo: otce Jana Kundrata k začátku živnosti na penězích 30 f., též za 1 koně 30 f., a Kateřina 20 BB m., v tom se ten prostředek činí, aby Štastnému tolik jako Jiříkovi a matce s ostatními sirotky, tolik jako Kateřině z nadepsané summy těch 900 BB míš. k věnu vyšlo a ostatní rovným dílem podělení se stalo. A přijde z té summy napřed, totiž [163b]

Štastnému i za koně 60 f. r., což na kopy činí	51 BB 25 gr. 5 d.
Mandelíně	20 BB
Dorotě	20 BB
Anně	20 BB
Summa	111 BB 25 gr. 5 d.

Po sražení těchto 111 BB 25 gr. 5 d. z nadepsané summy 900 BB míš. zůstane na rovné podělení, což ročně placením po 15 BB vyjítí má, 788 BB 34 kr. 2 d.

A ty náležití budou, totiž

matce Dorotě	112 BB 39 gr. 1 d.
Jiříkovi	112 BB 39 gr. 1 d.
Štastnému	112 BB 39 gr. 3 d.
Kateřině	112 BB 39 gr. 1 d.
Mandelíně	112 BB 39 gr. 1 d.
Dorotě	112 BB 39 gr. 1 d.
Anně	112 BB 39 gr. 1 d.
Summa	788 BB 39 gr. 2 d.

Při tomto zápise místo závdavku dává sobě Štastnej svůj podíl celej za vyplacený vypsati, totiž těch nahoře položených 51 BB 25 gr. 5 d. v jedné a 112 BB 39 gr. 3 d. z druhé pošty, což činí v jedné summě 164 BB 5 gr. 1 d.

A tak vedle vejš položeného šacunku, též přátelského narovnání, činí se Štastnými Kundrátovi i pro jeho dědice a budoucí tento zápis. Stalo se na zámku mělnickém léta a dne svrchu psaného.

Majetkové společenství manželů (A) a přijetí choti za mocnou hospodyní (B)

(A) — AMP 2911, A 31b (1572) za poříč. branou/kříž.

Matěj Janečkůn stoji vosobně v špitále učinil dobrovolné přiznání, že statek svůj, kderýž má nebo ještě po rodičích právem nápadním míti bude, ten všecken bez výminky Lidmíle manželce své mocným právem zapisuje a odevzdává. Též naproti tomu zase Ludmila manželka jeho přiznala se dobrovolně, že stateček svůj mohovitej i nemohovitej, kderýž jí po rodičích její přišel a nebo ještě z požehnání božského přijíti by mohl, ten všecek mocným a plným právem Matějovi Janečkovi manželu svému zapisuje a odevzdává. Stalo se ve čtvrtek den S¹⁶ Barbory léta LXXXIJ.

(B) — Mil. I, 24a (1576/80) Bělkův mlýn/Milevsko

Zápis mlejnu Bělkovského od Martina Bělky učiněn
Voršile manželce své, teprve po jeho smrti

Léta Páně LXXXVI° v outerý po S. Dorotě předstoupil jest přede mne Jana Chřena, v ty časy ouředníka klášterského, Martin Bělka s Voršilou manželkou svou, poněvadž jest ode všech svých bratří a sester ten mlejn, na kterýmž jest, koupil a jim vyplácti má a některý již i vyplatil, a ona Voršila ne málo než dosti na mnoze, což jest se jí po rodičích jejích dostalo, k tomu statku přiložila, poněvadž Pán Bůh jim dáti dítky ráčil, kdyby ho Pán Bůh od smrti prve nežli ji neuchoval, tehdy aby ona mocnou hospodyní po jeho smrti v témž statku zůstala a jestliže by dědicové po něm na živě zůstali, tehdy aby ona v témž statku rovného dílu s nimi užila. Stalo se na klášteře milívským léta a dne svrchu psaného.

Přijetí syna (A) a zetě (B) na část usedlosti

(A) — Ledeč IV, 49b (1575) Kozlí/Ledeč

Urban Holej a Václav, syn jeho

Léta 75, v středu po obrácení S^o Pavla učinili mezi sebou smlouvu dobrovolnou, celou, dokonalou, a to takovou, jakož jest předpsaný Urban trhem koupil mlejn pachtovskej za 200 ʒ gr., na něj zavdal 40 ʒ gr..

vyplatil i s penězi skoupenými 46 ʒ gr., a pod Budčí na mlejně nevyplacenej peněz 60 ʒ gr., že jest připustil a přijal Václava, syna svého na pravou polovici toho všeho, což na těch obou mlejnech vyplaceno. Což pak ještě na mlejně pachtovském za něj dopláceti, to společně doplatiti, toho všeho hospodářství užívati mají. Pakliby kterého z nich pán bůh od smrti uchovati neráčil, zvláště Urbana, otce jeho, tehdy Mandalína žena jeho, máte Václavova, má v též polovici statku Urbana, muže svého, zůstati a chována do smrti své má. Dorotě pak sestře své po smrti otcově z té polovice statku vydati jí má za oddíl 5 ʒ gr. na roky vykladené, krávu jednu, a tím z toho statku vybyta bejtí má. A pakliby také Mandalína máti umřela, ta polovice statku má na Václava a děti jeho připadnouti. A pakliby Václav dřív otce svého umřel, ta polovice statku má při ženě a dětech jeho zůstati.

(B) — Volevč. 54a (1587) Volevčice /Roudnice

N° 13

Grunt Filipovský

Filip v zaplaceném

Jiřík na Filipovým

Léta Páně 1587 při držení soudu v Volevčicích Filip Starý před rychtářem a konšely oznámil, že jest k sobě do statečku svého s jistým vědomím a poručením Jeho m. Páně přijal Jiříka zetě svého, kterejž Barboru dceru jeho za manželku sobě pojal, a to na takový způsob, že jeho přímá do dne a do roka na třetinu, kteráž v tom statečku dotčené Barboře, manželce Jiříkově, náleží. Potomně po dni a po roce jemu Jiříkovi Filip kus dědiny má postoupiti k užívání. Pakli by jeho Filipa Pánbůh od smrti uchovati neráčil, tehdy on Jiřík v tom statečku zanechán býti a hospodářem zůstati má na takový způsob, že se s jinými dětmi Filipa a též sirotkem pozůstalým po nebožtíkovi Tomášovi, synu dotčeného Filipa, co by jim spravedlnosti otcovské v témž statečku náleželo, o to umluviti a jim ji vyklásti má. Však dotčený Filip hospodářství v tom statečku do smrti své sobě pozůstavuje. Proti tomu on Jiřík do statečku téhož Filipa přiložil jest ku pomoci při témž soudě X ʒ gr., kteréžto peníze dotčený Filip vyzdvihl.

Spolek se zetěm

NejvPurkr I, 104a (1573) Liboc

Léta Páně 1573, ve čtvrtek po Svatém Medardu Uršula, manželka nebožtíka Pavla Šestáka ze vsi Liboce, spolu s Vitem Haškem, rychtářem,

a Brožem Hotesovým z Veleslavína a Janem Králíkem, konšelem ze vsi Liboce, předstoupivši před urozeného pana Václava Želízku z Sturového, ouředníka nejvyššího purgkrabství Pražského, přiznala se, že Jiříka zeté svého s Markytou dcerú její do statku za mocného hospodáře do smrti přijímá, však sobě v tom, pokavadž jest živa, mocnosti zanechávajíc, a po smrti její žádnému jinému nežli toliko jemu Jiříkovi s Markytú manželkú jeho takový stateček mocně že poroučí i dědicím budoucím jeho. Kterýžto zápis se stal s povolením nadepsaného pana Václava Želízky z Sturového, ouředníka Jeho Milosti páně léta, a dne vejš dotčeného.

11

Vdovský nedíl s částí dětí oddělených

Ledeč IV, 97a (1575—6) Sechov

Pavel Doležal

V tom statku zaplaceným zůstali Dorota máti s Václavem a Vavřincem syny svejmi a Dorotou dcerou svou, nedílňi. S toho vybejvati mají Jiříka bratra svého a jemu z něho vydati mají sumy VIII 88 gr. na takovej způsob, kdyby sobě zakoupení učinil, mají na tu sumu zavdati V 88 gr. Ostatek mu vyplniti mají každého roku po 1 8 gr., k tomu krávu dojnou, jalovýho II, ovec VIII dáti mají. Jakubovi pak s tohož [!] statku vydati mají sumy V 88 gr., každého roku po 1 8 gr. Kdyby se Jiříkovi vyplatilo, neb mu otec za živnosti svý III 88 gr. a krávě [!] jest dal, a máti s Václavem po smrti otcově dali mu X ovcec. Matěj tatík, ten jest za živnosti otce svého s toho statku vybyt, když mu otec za oddíl jeho V 88 gr. dal, což jest od otce přijal a odtud se odevzдал.

12

Sourozenecký nedíl a jeho rozvázání

(A) — AK XXIX, 79a (pol. 16. stol., 1564) Kozolupy

Sirotei nebožtíka Řemsy, jest jich VIII, Jan, Tůma, Valenta, Melichar, Vít, Anka, Dorota, Lída, ti jsou všickni pospolu v statku otce svého kromě Jana, ten jest v Touškovic. O statek nejsú dělení, kterýž statek stojí lépe než za II^c a jest zaplacený od otce jejich, kromě nevěstě V 88 vydati mají.

Léta etc. LXIII, v pátek den svátosti, vyhledalo se, že Jan a Valenta sou propuštění i taky od Tůmy bratra svého vybyti, Melichar někde

slouží, Vít, ten při Tůmovi bratru svém, Anka, ta se vdala přijavši výpravu, potom umřela, Dorota též se vdala a vajpravou vybyta, Lída slouží ve Všerubech.

(B) — Ledeč IV, 33a (1590) Kozlí/Ledeč

Léta 90 v sobotu po Svaté Dorotě stalo se jisté porovnání a gruntu prošacování Jana a Václava, synův n. Matěje Koláře z Kozlí, skrze rychtáře a konšely, a to takové. Jakož jsou od několika let na tom gruntu společně nedílňi zůstávali, nemohouc se déle snášeti, ten a takovej grunt Václav bratr Janů [!] s jedním koněm, též jiného všelijakého dobytka za summu L 8 gr. česk. ujal. A závdavku položiti by měl X 88 gr. I porazil na díl svůj V 88 gr. a V 88 gr. Janovi bratru vydati má. Placení počna na soud nejprv příští 1 8 gr. Tu společně Jakubovi bratru jich do Bělé doložiti povinni budou. Mimo tu pak 1 8 gr. on Václav po 1 8 gr. skládati povinen bude Janovi a na sebe druhou 1 8 gr. porážeti má, však s touto výminkou, že což nyní jakékoliv obilí, buď v slámě neb zrna, mouk aneb vaření i jiného všelijakého náradí dobyt看em koňskejm i jinejm všelijakěj, vydadouc z toho nejprve Martě, manželce Jana, dvě dobytka hovězího, společně se spravedlivě rozdělití o to všecko při přítomnosti rychtáře a konšelův mají. Též co jest na ozim obilí vseto, tím též se, když k sklizení přijde, pomohouc sobě oba společně, jak skliditi, tak i proti rovnému nákladu na to rozdělití se mají, však slámy i jiné obroky, ty při gruntu zůstati mají kromě zrna, ovsu pak, což se ho jak v slámě, tak sutého nachází, mimo to, což by se ho po vsetí zbejvalo, též tím zbytejm ihned rozdělití povinni budou. Stalo se etc.

13

Koupě usedlosti druhým manželem vdovy, úplné spolčení na její podíl, spolčení se sirotkem na budoucí splátky a zajištění mu hospodářství

Bělá 5, 172ab (1690) Lorec/V. Všelisy.

Přiženivše se Jiří Vepřek k pozůstalé vdově Kateřině po neb. Urbanovi Korejsovi, kterýžto krunt potažní v těch mezích a povinnostech ve vsi Lorec s tím vším příslušenstvím, jakž od starodávna v užívání byl, beze všeho závdavku za summu 200 88 m. ujal. Kterážto vejš jmenovaná Kateřina k svému podílu za plnomocného hospodáře přijímá, však na takový způsob, aby on krunt zveleboval a zlepšil. Pokudž by skrze svou nedbanlivost krunt spustil, tehdy bude povinen svého nákladu [!] ho dáti zvelebiti, tak aby tudy sirotek žádnou škodu nenesl. I jsouce pozůstalý sirotek jménem Jan syn, pokudž by Pán bůh prostředkem smrti

ji povolati ráčil, pozůstalou Kateřinu po neb. Urbanovi a nyní manželku Jiříka Vepříka, teda ten syn, on dědicem a hospodářem jakožto po svým vlastním otcí a materi užívati má. Co by pak dáleji Jiřík Vepřík na témž kruntu za svého hospodářství vyplatil a pokudž by jim Pán bůh z lože manželského rodu dáti ráčil, takové vyplacení Jiříka Vepříka rovným dílem, jakž po neb. † pozůstalý syn Jan podělen býti má. Dáleji pokudž by ji Pán bůh prostředkem smrti povolati ráčil, tu spravedlnost, co by jí patřila, jakožto manžel užiti má.

14

Spolek s osobami cizími

Křiv. 1, 322a (1559) Příčina

Léta boží LVIII, v sobotu den S^{té} Kateřiny.

Jan Král přijal jest k sobě na polovici statku svého, kterýž tu v Příčině má, Petra Hánkova tak, aby se tu oba dva, jeden druhému pomáhajíc, živili až do smrti a toho statečku společně užívali. A on Petr k tomu statečku polovičnímu přidal jest Královi V B^š míšenských. Než toto jest mezi nimi zřetelně vymíněno: Jestliže by buoh Krále s manželkou jeho prve než Petra zachvátiti ráčil, aby ta druhá polovice statečku toho na Petra a manželku jeho připadla, a týž jestliže by Pán buoh Petra s manželkou jeho prve než Krále smrtí zachvátiti ráčil, aby to všecko na Krále Jana s manželkou jeho připadlo. A takové dobrovolné srovnání jejich stalo se s povolením pana Zibřida Portnara, v ty časy hajtmána. A v tyto knihy vešlo léta nahoře psaného.

15

Nezakoupená usedlost: (A) propůjčení polí z pusté usedlosti, (B) převod polí s jedné usedlosti na druhou, (C) převod z nuceně hospodařících rukojmí na jiné osoby

(A) — Poč. 1, 85b (poč. 17. st.) Heřmaněč/Horní Cerekev

Grunt Vaňků pusteje

Dává se zpráva, že k tomu gruntu žádný nápadníci se nenacházejí

Ten grunt je do konce skažen a k jinému gruntu pole obráceny.

526

(B) — Křiv. 1, 258b (1545) mč. Zbečno

Léta etc. XLV, v sobotu před S^{tá} Cedratno [!], jakož Vála Zajíček držal poustku, slove honzovskou, tu v Zbečně a jí užíval, i urozený pan Zikmund Gerstorf z Gerstorfu, v ty časy hejtman hradu Křivoklátu, uznavše, že Jiřík Kolář, na ten čas rychtář tu v Zbečně, dosti málo gruntův a téměř nic k svému statečku má a Vála Zajíček při svém statečku, dědinách a lukách že zůstati muož, i rozkázal jest jemu Zajíčkovi, aby tu poustku v těch mezích, právních a službách, což s té poustky od starodávna náleží, však tak a na ten způsob, cožkoli Zajíček vsil, to s třetího mandle [!] Koláři aby postoupil a ještě potom jeden rok podle práva pluzního tak na ten způsob, jak se nahoře píše, aby Zajíček osil a vydržel, bez luk a paloukův jemu Koláři postúpiti má. Stalo se léta a dne i za úradův osoby, jakož se nahoře píše.

(C) — Pard. 3, 320a (1525)

Vohrazenice

It. Benák a Jíra z Trnova, jakož sou měli osaditi to sedlo Světomluvné, ujali sou to Vávra, trnovský rychtář, a Kříž z Vohrazenice, Marhulík odtudž, tak že oni je ve dvú aneb ve třech letech konečně mají vosaditi. Mají jim Benák a Jíra dáti k tomu na pomoc II B^š. Pan Vániš poněkud přirekl také jim od jeho milosti pána, bude-li moci, sjednati kopy grošův. Týž [!] jim Benák a Jíra mají přidati žita VI kor., železa pluzná, šle, kráva, klisna. Také slepice III a kohout I, husy IIII, vobilé seté všecko, vobilé, kteréhož se spůjčilo do toho gruntu shůry, to se promíjí. Což se vozu dotýče, prokáží-li, že jest byl za držení Benáka a Jíry v tom gruntu, mají jej jim ten vůz anebo jiný sjednati. Kopy do toho gruntu pan Vániš spůjčil, mají ji vyhledati a panu Vánišovi zas dáti a navrátiti, tím neprodlévajíc. Svolili se dáti tu kopy z toho gruntu jmenovaný Vávra, Kříž, Marhulík. Actum ff. V die S. Viti annorum [!] 1523. Od S^o Vavřince v roce dáti tu kopy panu Vánišovi mají.

527

Usedlost na dominikální půdě: zakoupená (A) a nezakoupená (B)

(A) — Lmyš. 29, 70a (1682) Přimudřice

Adam Syrovátka

Ujal a koupil chalupu, nákladem JVHExcell. vystavenou, i s kusem roly přidaném za summu 60 Bβ míš., bez závdavku, roční placení po 1½ B. Oouroku při sv. Jiří a sv. Havle po 5 gr. dávati má.

Actum zápisu d. 21 January 1682.

(B) — Klat. 241, 147 (1648) Tupadla/Bezděkov

Chalupa Matěje Rozpeky

Ta chalupa jest panská, na níž zůstává nájemník a roboty z ní vykonává. A má se mu kus pole od gruntu Kolářovského přidati.

Usedlost na obecní půdě (zakoupená)

Poč. 1, 175b (1677) Rohovka/Horní Cerekev

Léta Páně 1677, dne 8. Martij koupil jest od sousedův rohovských Kryštof Hudeček, Jiříka Hudečka z Veselí vlastní syn, místo obecní k vystavení chalupy s jedním kusem pod strych rolí, ležící u Bejkovce, za kteréžto místo dle slouvy [!] učiněné pět zlatých r. hotových peněz skrz prošacování k nadepsané obci rohovské při svátcích velikonočních zcela a zouplna má složití a naproti tomu takového místa aneb chalupy, bez všelijaké outržnosti a sobě činěné újmy, na časy budoucí a věčné pokojně má vždy užívati. Což se stalo v přítomnosti Víta Smetáka, toho času konšela, a Jiříka tkalce, obou dvou té nadepsané dědiny sousedů, léta a dne svrchu psaného.

Prodej špatně obhospodařované usedlosti rukojmími s povinností pomáhat novému hospodáři

Pard. 3, 34a (1509)

Sezenice

Jan Hučmů z Ředic koupil sobě duom a 1 lán rolí i s lukami, na kterém Cih[lář] seděl, a nemoha tomu dosti činiti, odevzdal ji [!] rukojmím těmto: Prokopovi Tkadlci, Janatovi Kožišníkú, Václavovi Sezemákovi, Trojanovi Suk [!], Petrovi Svecerovi, Košlanovi starému a Antošovi, a ti rukojmí Janovi prodávají za LXX Bβ s přidavky těmito: klisny II, krávy II a jalovice, svině plemenná a III prasat, vuoz zlý, pluh, brány zadní, žita XIIIJ kor., slepic IIII a kohút, les všicen [!], který tu jest, leč má zaň dodati 1 B a sekáčóm má dáti L gr. Rukojmí mají jemu pomoci vorati po II dni a kdo koní nemají, ti mají žéti každý II dni. Má zavdati hned IIII Bβ a dáti má po závdavku čtvery penize po III Bβ a potom po IIII Bβ platiti má na Svatý Jan[!] až do vyplnění. Rukojmí za to ti napřed zase a k tomu Hanúšek z Koloděj. Actum dominica post Margarete anno domini 1509.

Odněti usedlosti za náhradu pro potřeby vrchnosti

(A) - ČBud 1644, 239a (1554) Dvory

Dvory za dluhým mostem

Jeroným Mašek ujal dvuor za dluhým mostem, [jejž měl] někdy Mates od purgmistra a rady města Budějovic Českých, kderž mu odměnú dali za jeho dvuor, kderž prve v České Vrbné jměl, a za grunty novým rybníkem pod Černicí zatopené, s grunty, dědinami i kusem louky při dvoře lečickým ku pravému jmění, držení a užívání v témž právě, jakž předkové jeho drželi a užívali. Act. Filippi Jacobi Anno 1554.

A k tomu lukami tři kusy pod Českou Vrbnou podle řeky, kderž někdy k tomu dvoru tu v Vrbné, na kderémž týž Jerolím seděl, příslušely, těch aby on Jerolím užíval k tomu dvoru dotud, dokud mu se nezaplátily aneb jiné tak dobré jinde nevykázaly.

(B) — Jičín 2980, f 156a (1677) Miličeves

Jinej trh té chalupy k ruce J. M. Páně

Lé'a 1677 znamená se, že tuto chalupu J. M. pan Peter, rector OS, Martina Honzáka se vším k ní od starodávna přináležejícím (pro nový pivovar která tak na překážce stála) ujíti ráčil, tak, jakž ji Martin Honzák koupenou měl, za sumu 50 BB m.

Tu hned vrchnost Martinovi Honzákovi, co tu tak vyloženo měl, složiti ráčila na hotově — 19 BB.

Ještě tu dobíratí mají	
Jan Smrkovský, myslivec	9 BB 6 gr. 3 d.
Martin Klobouček	2 BB 30 gr.
	12 BB 6 gr. 3 d

Ostatek po zběhlým Janovi Fraňkovi a jeho manželce vrchnosti náleží.

II. ZÁKLADNÍ ZÁPIS NA DÍLČÍ POLNOST

20

Trhová smlouva na dílčí polnost (předtím zastavenou)

Lmyš. 3, 594ab (1638—49) Janov

Actum Janštorf

Mikuláš Urbánek, předstoupivši před knihy tyto, k tomu se jest nyní vlastními ústy přihlásil, tak jakož jest v létu pomínulém 1637 pro veliké a nesnesitelné contributí a jiné mnohé obtížnosti kus louky pod dva vozíky sena a jeden votavy Faltysovi Jilíkovi ve vsi Janštorfě ve 30 BB míš. zastavil, nemajíce pak prostředků k vyplacení ji na ten čas žádného a pod tím grunt jeho čím dále k většímu spuštění přicházejíce, aby takový vždy déleji zdržeti a nějakými hovádky se zase zaopatřiti mohl, dožádal jest se téhož Faltysa Ilíka [!], aby jemu na takovou louku 5 fl. rej. doložil a ji k svému gruntu jakožto zaplacenou připojil. Což týž Faltys vykonaje, takové louky svobodně bez překážky jednoho každého užívati moci bude. Jestliže by témuž Faltysovi Jilíkovi kdy na prodej byla anebo že by držitelé gruntu urbanovského [!] z Strakova mohli s to býti a peníze složiti, povinnost bude, přijmouce svou sumu, totiž 40 fl., budoucích držitelův gruntu Faltysa Jilíka, od louky upustiti a ji zase k gruntu urbánkovskému postoupiti. V čemž sobě z obojí strany to

530

zdržeti se smluvili. Stalo se s povolením urozeného pána Štěpána Záhořského z Rozndorfu, hejtmána panství tohoto, dne 17. Septembr. A. 1649 [!].

21

Směna dílčích polností

AMP 2911, 96a (1575) Hloubětín/Křiž.

Léta etc. LXXV, v pondělí den památky S^{ho} Marka Evangelisty s dovolením jistým jeho^u knížecí etc. stala se směna a frejmark o roli celý a dokonalý mezi mnou Jiříkem mladším Konstantinem s jedné a opatrným Pavlem Krěmářem z strany druhé, a to takový, že já Jiřík mladší Konstantin jemu Pavlovi Krěmáři vykázal a sfrejmarčil sem XXV záhony přes dvoje hony ležící podle silnice ku Praze jedouce, kdež nyníčko ječmenem na jaro vosito jest, a to takto, že on Pavel z těch XXV záhonův patnácte vyměnil, aby sobě oužitek sňal, a já s ostatních desíti záhonův též sobě také oužitek sníti mám. Tolikéž také zase proti tomu často jmenovaný Pavel Krěmář mně jest L záhonův ouhuru přesjedny hony, k Prauze [!] konec, vinie hrdlořeských, kderáž na mlejn Martina Žateckého gde [!] ležící, postoupil a se mnou o to dokonale na časy budoucí sfrejmarčil.

22

Nezakoupená polnost: samostatná (A) a jako díl z pusté usedlosti (B)

(A) — Rous. 18b (1668) Rousovice/Mělník

Ujal Jan Čehák vinici tuto pustou pro sebe, manželku dědice a budoucí svý na ten způsob, aby z ní pole udělati, jeho bez překážky užívati mohl a poloviční pergkrecht z toho odváděti povinnen byl. Však kdyby budoucně to pole křovím zase vysaditi chtěl a on sám s dědici by toho učiniti se spěchoval, moha míti předek, tehdy bude jej povinnen zase postoupiti.

(B) - Kste 6, 69b (1631) Konojedy/Kostelec n. Č. Lesy

Grunt po Tomášovi Aumovi pustej, náleží z toho gruntu Jan. a Kateřině, s. n. Michala Dočkala, 53 BB. 1631, dne 14 Junij s povol. pana hajtmána zahrada od téhož gruntu k obci konojedský pronajata, mají z ní každoročně platiti po 1 B 15 gr. Po vykladení výš psaných 53 BB bude týž plat J.M.K. náležeti.

531

Dlouhodobý pacht polnosti a jeho prodloužení

AMP 5626, A 3a (1551—63) špit. sv. Bartoloměje a sv. Alžběty

Vavřínec Chlup od Svatého Štěpána ujal jest pole Voršily Skalníkové, kterýž jest držela mnohá léta, i pro přímluvu přátel a jeho žádosti, poněvadž zlepšuje a nezhoršuje toho, má jemu [se] dopřáti do desíti let pořád zběhlých, a to pod plat tři kopy míš., však na takový způsob, že on Vavřínec ani manželka a dědicové jeho nemají žádnému prodávati ani postupovati, poněvadž jemu se to ani žádnému neprodalo nikde, než pod platy dáváno. Pakli by on nebo manželka jeho chtěli komu prodávati nebo postupovati bez vůle pánův úředníkův špitálských a vědomí, ihned jim má to pole odjato býti. A jestliže by Pán Bůh ráčil jim přečkati deset let, budou-li zase chtítí míti a požívati, mají žádati pánův úředníkův, aby jim toho přáli zase, dokud se bude stranám viděti. Stalo se v sobotu po Třech Králích, léta etc. padesátého prvního.

Vavřínec Chlup předstoupivše před pány úředníky žádal jest toho, aby to pole v svrním [!] zápisu psané jemu pod týž plat zase do desíti let propůjčeno bylo. Kdežto páni úředníci, poněvadž hnojí a vopouští [místo: neopouští] jemu toho [!] pole až do desíti let od tohoto času pořád zběhlých pod týž plat svrchu psaný propůjčovati ráčí a s těmi vejmkami v zápisu položenými. Stalo se v středu, den Svatých Tří Králův, léta šedesátého třetího.

Polnost na dominikální půdě: zakoupená (A) a nezakoupená (B)

(A) - NáchR 1a (1555) Zlič/Náchod

Zápis Martina Kučery ze Zliče

Léta 55, v outerý po S. Urbanu Martin Kučera koupil jest od pana Mikuláše Štana na místě JMti Pána, pana Albrechta z Smiřic, za kopanici pod Zličí, jakž jemu vyměřeno, k statku svému dědičně za 50 88 míš. Platiti má počítí o soudě najprv příštím Skalickém po 3 88 míš. až do vyplnění té sumy. A ty peníze náležejí k ruce Jeho Mti pána do komory.

(B) - Mil. I, 157a (1612) Ninkovice /Milevsko

Léta Páně 1612, v pondělí, den památný S^o Jiří, urozený pan Bohuslav Rytr z Grosotynku, úředník panství milvíského, z poručení J. M^{ti} pana

Bernarta postoupil kus loučky nad rybníčkem melenovským i s tím třítím a travou, co jí kdy užiti mocti bude, a to k mocnému užívání Václavovi Krejčímu, kterýž na témž mlýnci jest, i budoucím jeho, pod plat stálý, kteréhož vycházeti má ročně 14 gr. míšenských, a totižto na dva termíny, při Svatém Jiří 7 gr. a při Svatém Havle tolikéž 7 gr. míš., s touto přitom vejmkou, kdyby týž rybníček k většímu zadělání přišel, že by se tráva na něm potopovala a dalekoko [!] krajkoum vystupovala, takže by užitku jednoduše s toho míti se nemohlo, tehdy podle uznání má se mu platu uleviti a ujíti. Stalo se dne a léta svrchu psaného.

Zástava užítková pro věřitele (A) a obě strany (B) a zástava umořovací (C)

(A) - Kste 2, 141a (1570) Vrbčany/Kostelec n. Č. Lesy

Léta etc. LXX°, v neděli po S^m Mikuláši Vondra Vyskočilů zastavil jest Jírovi Dundovi čtvery hony dědiny vod statku svýho, v nichž jest 1 8 III záhony, a to jmenovitě do šesti let v patnácti kopách groších. Kteroužto dědinu Jíra Dunda jest povinen vyhnojití a když by koliv Vondra zase jemu ty peníze, těch XV 88 gr., navrátil, tehdy Dunda jest povinen mu zase ty dědiny postoupiti. A když se pak v tom času třefilo, že by Vondra statek svůj buď dobrovolně neb z mušení [!] musil prodati, tehdy ta dědina při tom statku má zase zůstati a Dundovi se mají peníze zase s závdavku dáti, a bylo-li by vysito, to Dunda má sobě vobíli skliditi a takový roly postoupiti.

(B) - Pard. 4, 54a (1524)

Bohdaneč/Dolany

Léta Páně M^oV^oXXIII^o, v sobotu, den zvěstování Panny Marie, mezi Vávrou Valáškem z Bohdanče a Duchoněm z Dolan stala se smlúva taková, že Vávra Valášek puojčil jest Duchoňovi X 88 míšenských na tu louku, která jest za humny, Duchoňovi od té vrby veliké, kteráž jest nejbliž od vrat od humen, až po ohradu, která jest od cizího, a to na takový způsob, aby Valášek té louky užival každý rok, dokudž by jí Duchoň aneb jiný, ktož by na tom byl, nevyplatil, takto: seno s té louky všecko Valášek aby bral, než votavy toliko polovici aby bral a Duchoň druhú polovici, a to každý rok. A po votavách Duchoň na té louce aby dobytek svoji pásal, než jinému žádnému pásti a škod dě-

lati nedopouštěl. A tak sobě to držeti mají, jakž jest tuto zapsáno. A jestliže by se Duchoňovi zdálo a chtěl vyplatiti tu louku nebo kdožkoli jiný, který by na tom statku byl, kde jest Duchoň nyní, daďa Valáškoví deseti kop míšenských, má toho užívati a Valášek tomu každému má tu louku pustiti, když jemu peníze [!] dány budou, těch svrchupsaných X BB. Actum ut s.

(C) - Turnov 10, 43b (1639) Rohozec/R.

Léta Páně etc. 1639, dne 8. Aprilis vedle porovnaní níže psaných osob, Pavla Přenosila a Adama Dostrašila, učiněna smlouva s nimi, a to taková. Maje Adama Dostrašil složiti Pavlovi Přenosilovi, a to z dluhuov jemu povinných, kteréž na tom statku se vynašly při prodaji jeho témuž Adamovi, i nemaje pak na ten čas Adam jemu odkud též sumy, jsa potřebný, vypraviti a jeho spokojiti a on též vida potřebnost jeho, vzal jest kus louky na ourok, každoročně po půl druhý B, až do vyjití té sumy. Pakli by mezitím Pánbůch jeho Adama nadejti ráčil a on jemu bez sum buď na penězích anebo jakkoli vypraviti mohl, tehdy má táž louka jeho k užívání jemu Adamovi zase puštěna a osvobozena býti.

III. TYPICKÉ SOUČÁSTI ZÁKLADNÍHO ZÁPISU

26

Čelo zápisu s uvedením povinností a součástí usedlosti

Litř. 101, 33a a 132b (1. pol. 17. stol.) Žitenice/Ž.

N° 9. Chalupa Šmírovská

N° 42. Chalupa Hrábkovská

Z níž dává vrchnosti celoročního ouroku	56 kr.	Vrchnosti ouroku dává	10 kr.
Slepice	4	Z louky plat obyčejný	47 kr.
Roboty	17 dní	Roboty v lese	2 dni
Knězi v slámě desátku žita	2 str.	Z vinice	5½ dne

K níž náleží polí

K níž náleží polí		V Bozci vedle pole Obdánkového a Hoblíkového	2 str.
Pod horkou vedle vitašovského a pacákovského pod	5 str.	V témž místě níže vedle pole Novákového a Vitašového	2 str.
Pod velikou vinicí a pole Bídnyho	1 str. 3 v.	Pod horkou vedle Pacákového a hykšovského pole	1 str. 3 v.
V tom místě s druhé strany strouhy pod	1		

Louky

Louka u pole vejš psaného, nabírá se sena 1 vůz, vot. ½
Sad, v němž štěpoví, na němž se sena nabírá ½ vozu

V Zálužkách sádek, kdež něco štěpí a trávy se užívá

Louka mezi bezzemejma pod plat vrchnosti a podíl mezi nimi, sena 1 vůz, vot. ½

V sadě při chalupě ¼ vozu
Vinice v strany vedle pole Foltinového a Polívkového ležící, bývá vína 1 sud

Vinice

Pod Kameníčkem vedle cesty a davidovský vinice ležící, na níž vína bývá 1 ½ sudu

Zápis nuceného prodeje (A), zabrání (B) a odúmrtí (C)

(A) - Slaný 176, 167a (1615) Dřín.: Jakož jest se jisté poručení od její milosti urozené paní Barbory Jenštorfové z Chýž atd. stalo, aby Štěpán Kment, jinak Mašek, poněvadž sám dobrým hospodářem býti zanedbává, lepším hospodářem statek svůj opatřil, protož se tak stalo, že týž Štěpán Kment takový statek svůj Martinovi Lískovcovi za sumu šest set kop míš. prodal.

(B) - Lomnice 3109, 64a (1667) Hoření Zámezí: Poněvadž Havel Kozák ze vsi Honiče Jana syna svého před vrchnost mnohokráte, když ho dostavití měl, zapíral, a nyní svrchu psaného dne správu činí, že na cizím panství s jeho dobrým vědomím se oženil, tehdy zskrze [!] svou falešnou řeč a zapírání vrchnosti dokonale zkrze [!] to ten svůj napřed psaný nápad na tom gruntu propadl.

(C) - Kstc 24, 44a (1697) Štolmír: Při držaném soudě A° 1697, dne 4 January při přítomnosti rychtáře Jiříka Kalhoty a všech sousedůch [!] štolmírskéjch jest správa učiněna, že od těch nápad. [Jana Mlynáře, Jindř. Drahokoupila, Havla Závorníka], žádného pamětníka není, tak jako podoumrt do J. M. kníž. důchodův.

Pořadí splátek: brání současně (A), po sobě (B), střídavě (C)

(A) - Sob. 108, 253 (1606) Řípec, poz. Ondřeje Lhotáka: Sou nadepsané Víta a Vondru s macochou jich srovnali, tak že jednomu každému po desíti kopách z předepsaného gruntu spravedlivosti vyjítí má, tak aby každého roku všickni tíž po jedný kopě až do zaplacení brali.

(B) - Litř. 78, 101a (1620) Třebošno/ T., Řeh. Hudec-Valenta Kunc: Náležeti bude předně Anně, manželce Ondry Kraváka, 8 BB, vrchnosti na místě sirotkův po nebožtíkovi Adamovi Krémáři, Krystýny a Janka, poněvadž sou oba z gruntů zběhli, 5 BB, sirotkům po nebožtíkovi Michalovi Walterovi 7 BB, naposledy Řehořovi Hudecovi 6 BB.

(C) - Bech. 1, 124 (1589) Podolí/Borovany, Petr Čapek po ot.: A tak nejprve má se položiti Martě, nebožtíka Jana Čapkového, bratra jeho, manželce X BB míš., a potom Matoušovi, bratru jeho, 10 BB míš., a potom jemu, Petrovi Čapkovému má se spravedlivosti jeho též poraziti X BB míš. a po vyplacení těch třiceti kop tehdy opět ona Marta, manželka

nebožtíkova Jana Čapkového, má opět VI BB X gr. míš. napřed před sirotky bráti, a paní Maruše, dcera její, též VI BB X gr. míš., potom Matouš VI BB X gr. vyplatiti má až do vyplnění té summy.

Úprava majetkových poměrů manželů: společenství s výhradou (A), přijetí na polovinu usedlosti (B), společenství manželů a dětí (C), přijetí manželky za mocnou hospodyni (D)

(A) - Vys. 1584, 100b (1584) Střednice: On Havel Bergar, pojímajice sobě Lidmilu [vd. Jana Vejže] za manželku, jí z lásky manželský se vši spravedlností, na čem by koli vyhledána a jakým jménem jmenována býti mohla, se dává jí Lidmile, toliko ze vši spravedlnosti své sobě 1° BB vyměňuje, o těch aby mohl řídití, kšaftovati buďto manželce své anebo komu jinému bez všelijaké překážky.

(B) - AMP 2911, 24a, za pořič. br./křiž.: Léta Páně etc. V^oLXI, v pondělí masopustní, jakož jest po smrti Šimona Hály Anna manželka, Jan a Barbora děti po něm pozůstali, kteráž Václava Martincova z Dobřichovic na polovici svého dílu do toho statku za manžela pojala. A on k ní v roce pořád zběhlém měl X BB m. přiložiti.

(C) - ^APát., PK Žit./Ž., 29b (1614), Anna Machovská, Jan Kotach: řídí a dává všeteku spravedlivost svou, kterou na statku Vavřince Sládka má, buď málo nebo mnoho, a to Janovi manželce svému a dítkám svým, kteréž spolu mají aneb ještě mítí budou, na rovné mezi ně podíl s nápadem s mrtvého na živé pozůstalé.

(D) - Police 7, 137a (1565) Žďár, Beneš Pupečkův, Marta Klabáková: za mocnou hospodyni v statku svém aneb do statku svého před smrtí i po smrti jeho a kdyby Beneše Pán Buoh smrti neuchoval, tehdy ona má mocnou hospodyni bez překážky všelijaké zuostati má [!] . . . ty první děti aby jí na žádnou těžkost nenastupovaly, aniž ten mladší syn, že otec od něho mocnost vzal.

Zajištění sirotků: propachtováním usedlosti do jejich zletilosti (A), půjčkou peněz s povinností je vychovávat (B)

(A) - Volevč. 50a (1591): Však poněvadž týž grunt žádnému prodán není za příčinou tou, aby se některému sirotku, až by jim Pán bůh k letům přijíti dal, dochovati mohl, jest najat Blažkovi, bratru nebožtíka Douši, se všim k němu příslušenstvím tak, že má z něho každého roku

platiti nájmu XX BB m., totiž při každém sv. Martině, počnouc při nejprve příštím, každého roku, dokudž jej držeti bude, a z těch peněz zase klásti se bude předně Aleně, matce týchž sirotků, každého roku po X BB m. až do vykladení těch LXXX BB spravedlnosti její, a druhých X BB obracet se má na opravu téhož gruntu. Však jestliže by toho potřeba uznána byla a když by koliv Pán bůh kterému sirotku k letům přijíti dal a tu hospodářem zůstati chtěl, bude povinen bratřím svým spravedlnosti jejich splatiti.

(B) - Mil. I, 124a (1597) Březí, st. zemř. Jana Hamáčka: It. A co se podílův na sirotky čtyři, totižto na Voršilu, Jiřka, Kateřinu a Matěje příšlého dotejče, kteréhož v sumě učiní XX BB LI gr. III d., ty sou pod ourok dány Matoušovi Barvíři a Pavlovi Uhlíkovi do Milevska společně a nerozdílně na ten způsob, aby jich do dvou let od soudu minulého 97° užívali a z nich ouroku z každý kopy při soudu po IIII gr. každého roku zde při rejstřích klásti povinni byli, s tím jejich přitom podvolením, že ty čtyři sirotky do těch let mají při sobě chovati, je šatky chodiěmi, stravou a jinými věcmi náležitě opatrovati, a jsou-li kteří na zdraví nedostateční, i na svůj náklad je k zhojení přivěsti. Po vyjití pak těch dvou let při soudu, když se psáti bude léta 99°, budou povinni touz nadepsanou sumu do truhlice zouplna složiti a ty sirotky čtyři postaviti, tak aby potom sami sobě zasluhovali a u lidí z peněz sloužili. A že se tomu od nich zadosti stane, rukojmě tyto za sebe postavili společně a nerozdílně: Jana Straku, Tomáše Voráčka, Matěje Straku, hrnčife, a Jana Vačkáře. Act. ut sup.

31

Zvláštní majetková práva dětí — zápis běžného typu (A) a s alternativní dispozicí a na základě posledního pořizení (B)

(A) - ^APát., PK Kalovice/Libeš. 186b (1629), Václ. Havel po ot. Ad.: Nad tímto vejš povinen jest Václav starší sirotek jakožto hospodář z nich každému 7 let po 2 záhonech lnu na svém poli síti, je při sobě chovati, šaty odívati a potom, jestli by k letům neb vdání přišli, jedné každé po 1 krávě s teletem, peněz na chodící šaty 20 BB a jeden stůl veselí, s lože šatu dáti a udělati.
NB. Dorota při smrti matky všechno dostala kromě veselí.

(B) - Vys. 1584, 185b (1584), poz. V. D. - Ad. rt.: A jakož jest nebožtík Vavřinec Dvořák otec Dorotě kšaftem nařídil, kdyby Dorota k vdání přišla, aby jí Maruše máté a žena nebožtíka Dvořáka z toho statku poctivou vejpravu učinila, jakž na sedlskou děvečku náleží. A nechťela-li by jí vejpravu učiniti, aby jí za vejpravu z toho statku L BB vydáno bylo. A k tomu dobré lůže šatův a jedna kráva dojná a vovec X.

538

32

Výměnek: značnějšího rozsahu s částečným samostatným hospodařením a ustanovením náhradních plnění (A), samostatné hospodaření výměnkáře (B)

(A) - Lmyš 1, 332a (1626) Bučina: Při témž statku Pavel Jandera Michala Kubáta, dokud by stavu svého neproměnil aneb jinam se od tohoto statku neodvrátil, jidlem a pitím náležitě opatrovati a k užívání jeden štěp hruškový a dva jabloňový jemu odevzdati, nadto půl korce žita do roly své potahem svým jemu zadělávati, též při dobytku svém 1 krávu, pokud by ji měl, na jeho píci jemu chovati má; pokud by se pak oženil a od toho statku jinam dal, tehdy jemu 5 v. žita sutého do živobytu jeho vydávati a k tomu každoročně dva věrtele žita do země své potahem svým, k čemuž mu on Michal zrno své dávati má, zadělávati povinen bude.

(B) - Jičín 2977, F 26ab (1601) Želez.: z druhé strany Ondřej [Soused] sobě vymínil hony jedny pod kostelem, krom co je nyníčko na nich seto, aby to Václav [Dobrávický] sklídil, a potom Ondřej do smrti aby jich užíval, a on Václav aby mu takovou dědinu jak náleží zdělal a všecko obilí svezl do stodoly. U Lhoty také jest sobě vymínil Ondřej po korci pšenice červené a pod pšenici po třech věrtelích žita, na týchž honech IIII záhony pšenice. Na čtyřech kusích řepniště z jara má sobě něco síti a on mu to má zvorati. A když takové obilí Ondřej sklídí, má mu toho Václavovi všeho pustiti. Také na svém poli má mu do smrti IIII záhony lnu síti, zelí II záhony. It. má sobě Ondřej přes léto IIII krávy chovati, na jeho poli pásti i v vobilí trávu beze škody trhati. A potom na zimu, ano i do smrti toliko, má dvě chovati. Komoru do smrti sobě také, aby mu se žádný do ní nedral, vymínil i s bytem v tom domu. Dříví také, přichystaje sobě Ondřej, má mu Václav do smrti svejmi koňmi dosti navězti. A to tak má trvati, pokudž Ondřej živ bude, by pak jistě Václav ihned zase komukolivěk prodal, tak aby Ondřejovo nezhyňulo, dokavad on na tomto světě trvati bude.

33

Zápisy různých ustanovení dědických: český systém rovných dílů (A), zajištění živobyti podílem (B), dědická smlouva (C), převod mezi živými na bratra (D), poslední pořizení s určením hospodáře a rozdělením dobytka (E), odkaz (F)

(A) - ANM, F 253 Vrbno, 11a (1564) p. Kamýk, sir. Pinkasovi: To společně má matka s sirotky užívati a se rozdělit. Jestliže by kderý z sirotků zahynul, má z jednoho na druhého zpadnutí [!] i také na mateř.

539

(B) - Chl. 833, 167a (1692) Božce/Pbdy, Fil. Týc-zeť Jiřík Ledra: Přitom také jsouce tu při otci sestra manželky nového hospodáře na rozumu nedostatečná, kteroužto po smrti otce, an by déleji živ byl, nový hospodář k sobě přijíti, ji vyživovati i odvíati a aby žádného ztracení nešla, opatrovati má, a pokudž by tak se zachoval, ji do smrti dochoval, co tak na její díl po otci zůstane, takového dílu sám oučasten býti a děditi má.

(C) - Litř. 101, 131a (1672) Žit./Ž., Anna vd. Mich. Hynerkampfa-s. Mich.: jako i pole Valeč řečené (mimo trávník), kteréž Michal, starší syn, k svému užítku, jako i tý půl vinice, až do vožení mlatšího [!] bratra Jiříka užívati má, po smrti pak její tehdá zcela úplně opáčená vinice Jiříkovi synu, pole pak Valeč jmenovanému Michalovi synu a Anně deři na rovný podíl přijíti má.

(D) - Vimp. 66, 110a (1650) Bořanovice: Martin Suk, jsouc zbaven manželky a dítek, pustil jest ten a takový [dvůr] zase dobrovolně bratru svému Janovi Sukovi na ten způsob, aby toliko vystávající summy po veřencích vypláti hleděl.

(E) - Kstc 4, 228 IVb (1680) Hořany: Odkaz po nebož. Matěji Černým dětem jeho: pšenice na 9ti záhoních a žita k přední obci přes dvoje hony po 30 záhonův, ječmene pod Božíma mukama na Kratinách při témž gruntu na vyžínání a ošacení týchž 6 sirotkův, neb do šacunku to obilí po-tažino [!] nejní. Synu Tomášovi hříbě hnědý, Martinovi hříbě plavý, Václavovi malý hříbě. Dcerám Alžbětě dví telat, totiž volče a jalovici, Dorotě jednu jalovici a Mařence jednu krávu, nějaké šaty k společnému podělení.

(F) - Kstc 2, 195a (1560) Bylany, Jan krémář: Než toliko Pavlovi pacholeti, strejci svému, tomu z toho statku zapisuje XXV BB gr. č., kdyby k letům přišel, že mu po II BB gr. vydávati [jeho žena] má.

34

Společné obhospodařování polí (A), zaknihování zástavního práva bez držby (B) a služebnost (C)

(A) - Kstc 2, 182a (1568) Poříčany, M. H.-M.B. Jakož jest byl sil Matěj Hrachovina fořtovi do Velenky X str. na třetinu, to sobě Hrachovina zanechává a on Matěj Beneda bude povinen takový vobilí fořtovi, což na něj přijde, do Velenky odvoziti a Hrachovinovi týž povinen bude svoziti do Poříčan, což na něj přijde, a za to bude mu Hrachovina povinen polovici slámy i dochu dáti, Bendovi.

(B) - Louny 1338, 109b (ok. 1630) PTe/PTc, Vondra Jarpický: Avšak leže na smrtedlné posteli přiznal se, že jest jemu od záduší So Jiří zapůjčeno 20 BB m., kteréž pro velikou nouzi oplatiti nemohl, však nicméněji [!] poněvadž dluh spravedlivý jest a k záduší náleží [tj. peníze], tehdy kdykoliv dům jeho k prodeji přijde, ze závdavku anebo na prvních gruntovních penězích aby k záduší zaplacený byly takových 20 BB.

(C) - AMP 2911, 96a (1575) Hloubětín/kříž., směna Jiřík Kontumlíř-Pav. Krémář: aby ... svobodu toho měl z takovejch XXVti záhonův před dvoje hony ležící, jakž nahoře dotčeno, když koliv by jemu Pavlovi a nebo budoucím jeho potřeba ukazovala a byla, strouhu v svém poli skrzé mé pole podle jeho pole ležící nebo příkop a svod vody dešťový a neb přivalený, kderáž by jeho poli kdy ke škodě byla, bez všelijaké lidské překážky svobodně svozovati neb tokem pryč vyvozovati mohl.

35

Zajištění splnění smlouvy: slavnostním ujištěním (A), konvenční pokutou (B) a rukojmími (C).

(A) - Pacov V, 151b (1593) Týmova Ves/Luk., Jan Václavek-Matěj Ruzkový, směna: A tak co sou sřejmarčili, jako lidé dobří jsou sobě to připověděli zdržeti a žádný toto nemá rušiti na časy budoucí a věčné, na místo dědiců a budoucích svých, aby toho užívali každý na časy budoucí a věčné.

(B) - ANM, F 244 Týšt. 1586, 74a (1614) Turový, Pav. Chrást, jin. Pavelka-Jiřík Lesňák: Jestliže by pak kderákoli strana tuto smlouvu bořila a v tom státi nechtěli, mezi sebou sami pokutu vyměřili, aby do důchodu J. M. paní deset kop míš. propadli a dáti povinni byli.

(C) - ^AOp., PK Pohor/Op., II 55a (1630), Jiřík Mouka-H. K.: že pak Havel Kyllar tomuto zápisu zadosti učiní, závdavek platiti bude a rukojmě, když by jich rok vycházel, obnoví, dobrým hospodářem bude, slíbili za to sousedé pohorští Jan Míkú, Mach Pavlátú, Lukáš Cohorna, Matouš Kováč, Šimon Markú, Václav Novotnej rukou nerozdílnou.

IV. DOPLŇUJÍCÍ ZÁPISY

36

Formální prohlášení dalšího neuplatňování práv

PátRLA, PK Chodouny/Roudnice, 4a I. čísl. (1554)

Léta 1554

předstoupil Jan Hrdý před rychtáře ve vsi Chodoun [!] a tu se přiznal, že jest vyzvih [!] spravedlnost svou, kterouž jest měl v statku bratra svýho, a tu kvituje sirotky nebožtíka nebožtíka [!] Václava Hrdiny sám od sebe i od svých budoucích na ten statek se nepotahovati ani upomínati, nyní ani na časy věčné.

Stalo se za ouřadu rychtáře Jiříka Rybků, Mikuláše Jana Topinky, Pavla Vozimejch.

37

Svatební smlouva

Jičín 2977, L 27a (1609), mě. Železnice.

Léta 1609, v středu po památce S^t Tří Králův, staly se tyto smlouvy svadební mezi Petrem, synem ne: Pavla Fraňka ze vsi Podulší, s jedné, a Magdalénou, pozůstalou vdovou po ne: Lukšovi z měst. Železnice, dezerou Jana Těšínského, z strany druhé, a to takové, že jest sobě s povolením vrchnosti obojí dotyčný Petr vzal za manželku touž Magdalénu na tento způsob, aby s otcem jejím Janem Těšínským, s manželkou svou v též živnosti na jeho stravě byl, že jej on Jan Těšínský za syna přijímá, aby tu, spolu s nimi pracujíc, do smrti obýval. Pakliby dřív roku manželku jeho Pán Bůh z světa pojal, aby mu z téhož statku místo věna jalovici dvouletou vydal i s jejími všemi svršky a nábytky. A pakliby otec Pán Bůh z světa pojítí ráčil a syn Jiřík žeby nechtěl živnosti té koupiti, aby týž Petr s Magdalénou manželkou svou tu za hospodáře zůstal a jemu táž živnost v mírnosti aby prodána byla. To jsou připověděli sobě na budoucí čas zdržeti. A slovné opatrnosti pánův svých se dožádali, aby jim to přítí ráčili. Byli toho přítomni po straně ženichově Jan Čiroška z Holína, Jan Loskot z Dílec, Štěpán z Podulší, Jan Humpel odtudž. Po straně nevěsty Adam Zuzka z Železnice, Jan Mazánek z Těšína, Jan Těšínský.

542

38

Dohoda o vybavení sirotků

Pard. 3, 55b (1524)

Opatovice

Léta páně XV^{co} XXXIII°, v neděli před Svatým Janem Křtitelem božím stala se jest smlůva mezi Haškem z Vopatovic a mezi pastorky Haškovi, sirotky nebožtíka Chochola, a to taková, že svrchupsaný Hašek sirotkuom napřed jmenovaným a pastorkuom svým vydati má z statku svého XXXVIII BB míšenských, a ty peníze takto vyplniti má: Od masopustu, kterýž najprv přijde, ve dvě letech položiti má jiem [!] IIII BB m. a potomní léta při též času též klásti jiem [!] má po IIII BB m. až do vyplnění sumy svrchupsané. Duoře, Lidě dáti má vajpravu zejména tuto: peřiny dvě s povlakem, prostěradla dvě, polštář I, podušky II, též o dvojích cajchách, truhlu aneb dobré polou-truhlí, šaty chodící a zavítí to slušné jí vydati má, sobě ku poctivosti i témuž sirotku. Než co se dotýče Kateřiny, sestry jich vdané, s tou on Hašek anebo mužem jejím uhoditi má, pokud by za slušné bylo, toho se Haškovi přeje, jakžkoli s ní narovnatí muož. Pakliby s ní o to nena-rovnal, tehdy jí práv býti má před úředníky. A tito pacholkové, Vondřej, Jíra a děvečka Lída, kteříž jsou při Haškovi, mají při něm býti až do vánoc najprv příštíh a po vánocích s povolením úředníkuov budou se moci od něho hnutí každý v slušné místo, kdež se jiem [!] přítí bude. Z těch pak XXXVIII BB, jaký se rozdíl stane mezi nimi, to se potom napíše, jakž se vajprava uhledá. Actum ut s.

39

Darování

Sob. 109, 38a (1628) Lastiboh

Po zápisu učiněném hned toho dne Dorota Nováková stojí před panem purgkmistrem, pány dobrovolně se přiznala, že Tomášovi Habšovi, zeti svému, z lásky mateřské z téhož dluhu jí povinného 40 BB míš. daruje a tímto zapsáním odepsala, a tak z téhož gruntu jí nic více vypadnouti nemá, toliko 24 BB míš.

543

Půjčka (A) a prodej zapsaných (gruntovních) peněz (B)

(A) — Jaroměř 229, 23a (1624) mč. Smiřice, st. sir. Václ. Slánského.: Léta 1624 půjčeno Janovi Novákovi do Černošic XX tolarů širokých, kderěz má zase takové oplatiti a z nich úroku povinen bude dáti. Rukojmé za něj Petr Rezek a Jan Lužanský.

(B) — Sob. 108, 282b (1604) Řípec

Trh o gruntovní peníze

Léta 1604, ve čtvrtek, den památný S^o Martina rytíře, stal se jest trh a smlouva mezi Jiříkem Bočkem, prodávajícím, jedné a též Jiříkem Hrušou, rychtářem řípeckým, kupujícím, z strany druhé, a to taková smlouva, že jest Jiřík Boček prodal gruntovních svých peněz z svrchu jmenovaného gruntu, jmenovitě jedno sto kop míš., za kteréžto peníze on, Jiřík Hruša, dal jest jemu Jiříkovi Bočkovi herku a hotových třinácte kop. míš., kteréžto peníze i herku on Jiřík Boček přijavši k sobě hotově, tímto zápisem Jiříka Hrušu, rychtáře, z takových sta kop míš. kvituje a prázna[!] činí.

Smluvní úprava plnění dluhu

ANM, F 253 Vrbno, 37a (1599) p. Kamýk

Léta etc. 99, v outerý po obrácení S^o Pavla, stoje osobně Anna Zoužíková z Smolnice před pořádkem, přiznala se, jakož jest nebožtík Jan Hladký přijal na se spravedlnosti její 18 88 míš. pod ourok, ty až do tohoto 99. léta po tři léta držel a na ourocích zůstává jí Anně ouroku IIJ 88 XII gr. míš. O to jest se s Kateřinou narovnal a přátelsky snesla, že od ní Kateřiny každoročně vedle ouroku takových 18 88 po 3 88 m. vyzdvihovati se uvoluje. Stalo se s vědomím pánů ouředníků, rychtáře a konšelů vrbenských. A tak vši sumy učiní 21 88 míš^{ch} 12 g. m. Toho času položila 3 88 míš., kteréž Anna vyzdvihla, z toho Kateřinu kvituje.

Cese (A) a kompensace (B)

(A) — Op., PK Nekoř/Kyšperk, II. d. 95a (1654), st. Václ. Matyášů:
Nota. Cokoliv na tom gruntu Martinovi Tomkovi náleží, poněvadž sirot-

kům řehákovským 2 krávy povinen zůstal, tehdy se jim za takový krávy ten nápad jeho připisuje.

(B) — ANM, F 253 Vrbno, 30a (1578) p. Kamýk:

Léta LXXVIII v přítomnosti urozeného pana Činovského z Činova, ouředníka kláštera S^o Jiří na Hradě pražském, stalo se porovnání, ač jest-li Její Milost panna ráčí dovoliti, tedy tento zápis svý místo míti má, mezi Janem Vytlačilem a Jakubem Tvrdkem ze vsi Donína, švagry, a to taková, že majíc Jan Vytlačil bráti na gruntech pánů prelátů spravedlnosti LII 88 míš. a on Jakub Tvrdek na gruntech její ou panny XXXV 88 na místě Rejny manželky své, takto sou se o to porovnali, že jeden druhému postupuje frejmarkem spravedlivostí vejš psaných za podíl, jeden za druhý aby vzítí mohl bez překážky člověka každého. Každého roku po 5 88 se má klásti při soudě.

Dohoda o dělbě dědictví

AMP 2911, A 15ab (1566), za poříšskou branou/kříž.

Jakož jest Kateřina Melicharka na Václava Palečka, bratra svého, pro podíl svýj dědičný, po nebožtíkovi Janovi otei jí náležející, nastoupila, aby jí vydán byl. A cožkoli tu mezi touž Kateřinou a Václavem na rozdíl bylo, o to jsú se přátelsky snesli a smluvili. A to takto, že on Václav Kateřině sestře své k tomu podílu, kteréhož jí času předešlého postúpil a ona toho v užívání byla, jmenovitě vinice za Malešicí ležící a jeden strych pole na gruntech Viktorina Fišle, jí přidati k tomu XII 88 m. má, a to rozdílně takto: že za rok hromnic minulý III 88 m. jí dal. A při budících hromnicích a každého potomního roku vždy při tom čase po III 88 m. do vyplnění vši sumy plátce býti má.

Což se pak Řehoře Anjela dotýče, kdež se také na díl téhož statku po nebožce Anně manželce své, sestře Václava Palečka, s kterúž okolo toliko trý čtvrtní léta byl, až umřela, potahuje. Takto o to jsú s volí všech tří stran zpokojeni a narovnáni, že on Václav Paleček [!] s Kateřinú Melicharkú, sestru svú, jemu Řehořovi Anjelovi za věno a všecku spravedlnost po nebožce Anně, sestře jich, náležející společně V 88 m. o hromnicích najprv příšlých dáti a při knihách v špitále složití mají.

Dále co se Jiříka, bratrance Václava Palečka, dotýče, s ním také Václav Paleček [!] takto smluven a porovnan jest, že jemu za všecku jeho spravedlnost VIIIJ 88 m., a to takto dáti má. Nyní při zápisu jemu IJ 88 m. dal, ostatních pak VII 88 po třech letech, když se bude léta etc. LXVIII psáti, počna, má každého roku po III 88 jemu dávatí do

vyplnění vší sumy. A tak Kateřina s Melicharem, manželem svým, a Jiřík s manželkou svou, vyzdvihnouce vedle této smlúvy každý od Václava Palečka podíl svůj, budú povini od sebe a dědicův svých od téhož gruntu a všeho dědictví, po někdy [A 15b] Janovi Palečkovi pozůstalého, před právem odevzdati a jeho se odřici na časy budúcí a věčné.

44

Vybytí syna a jeho slib neuplatňování nároků

Rok. 12, 7b (1581), Čížkov

Václav Mikulík Šimona syna
podílem z statku svého odbyl

Léta etc. LXXXJ, v pondělí po Sm Jiljí, za pana purgmistra Martina Bakaláře, Šimon, Václava Mikulíka ze vsi Čížkova syn, kterýž na krunty Její Milosti pana z Roupova do vsi Lipnice propuštěn jest, v přítomnosti Vondry Mikulíka, bratra svého, k tomu se přiznal, že od otce svého na spravedlnost svou podle smlouvy učiněné na penězích hotových osm kop míš. jest přijal. Ostatní pak dvě kopě míš. že mu dodati připověděl při sv. Martině a k tomu že jest mu přidal dva koně, dvě krávy, jedno tele roční, půl vozu, patnácte žejdlíků másla, tři sejry, čtyři slepice, it. jedenmécítma mandelů pšenice, šest mandelů [!] ječmene a deset mandelů ovsa, a tím že odbyt jest, připovídajíce na tom přestati a na nic dále a výšeji na týž statek se nepotahovati, on i budoucí jeho, a zstoho [!] že otce svého i bratry své, což jest přijal, kvituje. Actum ut sp.

45

Poslední pořizení: v navázání na odevzdání třetího statku synovi při jeho ženitbě (A), s vložkou o dobrovolném nadlepení hlavního dědice sestře (B), s částečným vyděděním a disposicí pro případ neshod (C)

(A) — ČBud 1644, 99b (1569) Strážkovice

Říha z Strážkovic osobně přiznal se, jakož z své svobodné vůle při smlúvách svatebních ženíc Martina, syna svého, jemu jest dal třetí díl statku svého a po svatebním veselí k sobě jej na dvouor přijal, že jest té vůle vostatek statku svého jemu doprodati, jakž dobrými lidmi smluveno bude. Avšak aby toliko polovici toho dvora a gruntuov platil témuž Říhovi otei svému, pakliby již řečeného Říhy otce jeho pán Buoh smrti neuchoval, tehdy z toho ze všeho statku aby bratru svému Matoušovi

546

XII BB m. a krávu, když by se voženil, vydal a na tom aby přestal. Než co se Vicka v Slavošovicích, třetího syna jeho dotýče, ten jest vypraven. Avšak proto po smrti otce svého aby mu Martin vydal z statku toho II BB m. A co se Anny, dcery jeho, dotýče, jestli že by se za životnosti otce svého nevdala, tehdy Martin, bratr její, z toho statku aby ji vybyl a nad ní jako votec učinil. A tu vajpravu, kderáž připravena jest, jí vydal, a mateř aby do smrti při sobě choval, jí stravou a jinými potřebami opatroval. A pakliby se od něho trhla, tehdy aby jí Martin dvě krávé dobré dal a s těmi aby ona učinila podle vůle své, jak by se jí zdálo. Stalo se v sobotu den S. Bartoloměje, léta etc. X^oIX^o z poručení pana Ondřeje Hrubého, toho času purgmistra.

(B) — PátRLA, PK Chodouny/Roudnice, 1. čísl. 4a (ok. 1553)

Ve jméno Trojice svatý amen. Učinil kšaf [!] a řízení Jan Hrdina, leže v trestání božím, souc ještě při dobrým rozumu a zdravé paměti, a to takový, jestliže by ho pámbu smrti neuchoval, aby vydáno bylo s tý živnosti Anně, manželce Kotalskýho, XXX BB míš., aby jí Václav, syn můj, vydal. Tedy, uslyšíc to Václav, že Anně, jeho sestře, vodkazuje XXX BB, i přilepsil jest X BB míšeňských, že jí chce vydati XL BB míšeňských. A po těch XL kopách všecko, buď málo nebo mnoho, Václavovi, synu svému. Při tom kšaftu byly osoby z ouřadu Miloláš [!] Čech a Racek Jan, Soukup Pavel, Vozimej, vše konšely.

(C) — Volevč. 80a (1585) Volevčice/Mělník

N° 11 Grunt Kotanovský
Pavel Kotan v gruntu zaplaceném

Však při soudě léta Páně 1585 před rychtářem a konšely volevčickými taktó svůj stateček pořídil. Kdyby jeho Pánbůh neuchoval od smrti, tehdy všecken stateček poroučí Markétě manželce své s Annou dcerou její, se všemi svršky a nábytky. Však z téhož statku aby byli povinni vydati Markétě, dceři jeho, kterou s první manželkou měl, XXX BB m., každého roku po V BB vykládajíc. A tak oznámil, že jí pro tu příčinu tak málem vybejvá, že jest se proti němu nechovala a bez vůle a vědomí vrchnosti i též jeho jako otce svého se vdala. Též se přitom toto vyměňuje, jestliže by ona Markéta z Annou dcerou svou spolu v tom statečku srovnati se nemohly, tehdy Anna matec své Markétě aby povinna byla vydati z téhož statečku za podíl její LXXX BB m., a ty aby jí vykládala každého roku při soudě též po V BB až do zaplacení; též jí k tomu vydati má 1 krávu a šatstvo její, což jí náležitého jest.

547

V. OSTATNÍ ZÁPISY

46

Titulní list: se zápisem slavnostního zřízení knihy a přehledem poplatků (A), s návodem k vedení knihy (B)

(A) — Bílina 988, tit. list (zal. 1597) Libčeves/L.

Léta Páně tisícího pětistého devadesátého sedmého na den památky tří králův tato registra purgkrechtní vsi Libčovse založena a obnovena jsou za vrchnosti Její Milost paní Kateřiny Oudréké z Doupova, na Libčovsi a Nehasicích, otcovské poručnice sirotka, pozůstalého po dobré paměti panu Vojtěchu Kostomlatskému [!] z Vřesovic, pana Jana Vilíma Kostomlatského z Vřesovic, syna jejího. A to se stalo při přítomnosti urozených a statečných rytířův, pana Adama Oudrékého z Oudrče, pana manžela vrchnosti napřed dotčené, pana Jířka Kamarýta Kaplíře ze Sulevic, pana Jakuba Kyšperského z Vřesovic a v Buškovicích a Daniele Strážnického, měšťánina měst. Třebenic.

Přítom jest též vrchnost s dobrým uznáním naříditi ráčila:

Předně od zapsání trhu gruntův od jedné každé kopy, ten kterýž grunt koupí, po bílým penízí dáti má, to aby náleželo polovicí písaři a polovicí konšelům.

Kdo peníze klade, má dáti 1 gr. písaři a druhý konšelům.

Kdo peníze vyzdvihuje, od každé kopy po 2 gr. dáti má, polovicí těch peněz písaři a polovicí konšelům, totiž domácí.

Přespolní cizopanští když vyzdvihují, od každé kopy po 4 gr. dáti mají, to náležeti bude polovicí písaři a polovicí konšelům.

A když kdo své peníze dobere a odečtení učiní, domácí má dáti od každé kopy, co své spravedlnosti vyzdvihl, 1 d., přespolní ode dvou kop tři peníze. Ty náležeti budou polovicí písaři a polovice konšelům.

(B) — Litř 527, 3ab (1630) Zálezly a Církvice/Keblice

Informací, podle kteréž tyto knihy řízeny býti mohou

1. V známost se uvozuje, že v těchto registřích statkové nebo živnosti tak pořád, jak vedle sebe stojí, a jedna každá živnost jménem svým obzvláštním, kteréž se nikdy měniti nemá, s doložením s potahem nebo bez potahu, hned pod tím, co k té živnosti vinic, dědin, luk, kopanin, lesů neb hájů dědičně náleží; a co z toho všeho ouroku peněžitého svatojiřského a S^{to}havelského, též robot, vrchnosti vycházeti

548

má, napsáno a poznamenáno jest. Pod tím pode vším držitel té živnosti svým vlastním celým křtěným [!] jménem a příjmím po té živnosti obyčejným a za tím i příjmím po otci přirozeným, a to oboje jazykem vlastně českým (a ne někdy německy a někdy česky a neb jinak zatměle a nesrozumitelně) napsán býti má, že jest léta N., dne N. s N. manželkou (aneb bez manželky) od N. N. s těmi všemi vejš psanými grundy a příležitostmi k té živnosti od starodávna příslušejícími, též s poplatky, robotami, povinnostmi a jinými pořádky sousedskými, nicméně i s N. N. N. svršky a nábytky etc. koupil, a to jmenovitě za summu N. N., zavdal při trhu N. N., platiti ročně po N., kteréžto peníze N. vyzdvihovati má, jakž dáleji někteří zápisové v těchto knihách psaní to ukazují [36].

2. Na to sluší také pozor dáti, aby žádný od statku neb živnosti vinice, dědiny neb jiného gruntu neodprodával, ani jiným způsobem neodcizoval. A kdyby který hospodář z nouze potřeby své chtěl některý grunt odprodati, toho jemu nedopouštěti a nepovolovati, než do jistého času zastaviti, na něj se něco méně, nežli by šacunkem stál, vzdlužiti mohlo by se dopustiti. Však ať jest k tomu často a obzvláště při každém soudě napomínán, aby hleděl, dluh oplatí, ten grunt očistiti a k statku neb k živnosti, k které dědičně náleží, zase připojiti.

3. Nebylo by bez potřebné také při zápisích trhových toho šetřiti, když by se některému kupujícímu živnost neb jiný grunt k zápisu mělo povoliti, zdali by ten kupující všechny poplatky vrchnosti náležitě, zbirky J. M. C. zemské i jiné pořádky sousedské vykonati a jim poddán býti chtěl, tak aby ani vrchnosti, ani v zbírkách zemských újma, ani sousedům jinším zkrácení se nedálo. A když by se povolilo, tehdy jej tu ihned zapsáním do kněh k tomu zavázati a na potomní časy ruku nad tím, aby tomu zadosti činil, držeti.

47

Zápisová technika: pamětní lístek (A), záznam informačního podkladu (B), oprava chybného zápisu (C) a zapsání držby usedlosti bez zápisu (D)

(A) — PátRLA, PK Malešov/Enc., lísteček za f 233
(zlom 16. a 17. stol.)

V Malešově

Grunt Jana Turka, jež Jan Chobolský zaplacený měl, náležel také díl vedle dětí a manželky po něm zůstalé, kteráž v zápisu doložena není, odoumrtné JMstí. Proč se nestalo, záleží na vyptání.

549

(B) — Most 955, 20a (1548) Rudoltice/Osek

Léta etc. XLVIII, v středu po svatý Dorotě, že jsou tito tři svědkové přistoupili před hájený soud v Růdolce, Urban s Koperize a Řeha, starý rychtář z Obrnec, Wolff Han z Růdolce, vyznali, že jest Bijtha ten statek koupila od pastorků, a byli těch pastorkový [!] děti čtyři, dva bratři a dva [!] sestry. Nejprv bylo jednomu jméno Válka a druhému Kříž a sestři [!] jedny Jílka a druhá Katarina, a to bylo s panského povolení, že jest ta Bijtha ten statek, kde není [!] bydlí Bárta rychtář, všeckeren vyplatila, a ty všichni pastoreci jsou ten statek jí vodevzdali a nic jsou tu po sobě nepozůstavili, to berou ty tři [!] svědkové nahoře jmenovaní k svému svědomí.

(C) — Přibyslav 178, 13a (1676) mě. VojnůvMěstec/V. M.,
st. Vítka Málka, pohledávka Kateřiny Rosové

... a tak tu jí je o 2 88 29 gr. 2. d. vizro [!] vymazáno, který se jí zase spátkem vymazují a žádnýmu nápadníku k platnosti býti nemají, nebo jí takový nepokládali, toliko omylem sobě vymazovati dávali.

(D) — Lmyš. 1, 457a (1626) Dolní Újezd

Petr Valentů, mlynář, koupil sídlo s rolí a se vším od starodávna přináležejícím příslušenstvím od Ondřeje Doláka, jakž toho týž Ondřej Dolák a před ním Václav Holec, tolikéž i Martin Šin po Pavlovi Vejrychovi týž grunt koupie a žádný po Pavlovi Vejrychovi z nich na to zápisu nemaje, v držení a užívání byli, za summu 450 88 m.

48

Pomocné zápisy: vznesení nároku — „přípověď“ (A), rozpis pohledávek — „počet“, nejjednodušší podoba (B)

(A) — Brs 3, 255b (1597) Přední Rudeč/Brandýs

Přípověď Šimona Křena

Jakož jest na gruntě tomto panu Voldřichovi Hrušovskému nápadu po nějaké Dorotě Brožové 25 88 gr. č. připsáno, na ty peníze přípověděl se Šimon Křen z města Kostelce na místě též Doroty Brožové, někdy manželky své, pravě se k nim lepší právo a spravedlnost nežli on pan Hru-

šovského [!] jmíti. Kteréžto ohlášení k žádosti jeho v přítomnosti a z poručení urozeného a statečného rytíře, pana Kašpara z Milštejna, J. M. hejtmána panství brandejského, tuto pro paměť budoucí poznamenáno.

(B) — Net. 15, 102b (1561) mě. Lhenice

Léta 1561 v pátek před Sv. Kateřinou stal se počiet dokonalý mezi Petrem Mojchů starém [!] s jedné a mezi Tomášem Hurtem strany druhé. A to takový počet, že zuostává Petr Mojcha Tomášovi Hurtovi 29 88 míš. za nivu. Platiti má 5 88 míšen. až do sumy vyplnění.

FOTOGRAFICKÉ PŘÍLOHY

(vložený za str. 64)

1. Pozemkové knihy z druhé poloviny 16. století — Kste 2, Mil. I, Vys. Mýto 11
2. Pozemková kniha ze 17. století a nejstarší česká vesnická pozemková kniha, žitenická — Zbr. 102, Žit.
3. Titulní list pozemkové knihy panství milevského z r. 1850 — Mil. I, 210 × 310 mm
4. Titulní list pozemkové knihy panství Podboře z r. 1593 — Bech. 2, 189 × 322 mm
5. Potvrzení přijatých peněz — Kste 24, vložka za f 118 (cca 1680) Přistoupim, 122 × 155 mm
6. Tabulka rozdělení pozůstalosti s pozdějšími úpravami a doplňky — Lškr. IX, část 110a (1639) Výpr.
- 7.—8. Koncept na zvláštním listu a originál zápisu v pozemkové knize — Vys. 1584, část listu vloženého za f 32, 196 × 312 mm, a část 32b (1622), 196 × 312 mm
9. Titulní list pozemkové knihy kozelské a kozlovské rychty na panství Ledeč ze sedmdesátých let 16. století — Ledeč IV, 200 × 316 mm
10. Poznámkový lístek — Vys. 1584, list vložený za f 142 (1621—2), 206 × 102 mm
11. Zápisy v nejstarší české vesnické pozemkové knize, z nich některé zrušeny škrtnutím — Žit. 5b—6a (1477), dvakrát 110 × 326 mm
12. Zápisy navzájem oddělené mezerami s názvem obce nad textem, jakož i ukázkou písma méně čitelného — druhá nejstarší česká vesnická pozemková kniha (Pardubice) — Pard. 3, 102b (1514), 212 × 318 mm
13. Hustě psaný sloupec textu hlavního zápisu a splátek s velkými okraji a na pravém z nich s opravami a pozdějšími doplňky — ČBud 1644, 121a (1550—67) Straňany, 202 × 333 mm
14. Nepřehledný neodstavcovaný zápis, v němž ani zápisy splátek nezačínají na nových řádkách — ^APlz. 214, 134a (1551—3), Volevec, 216 × 305 mm
15. Nepřerušovaný tok krátkých zápisů se zvláštním číslováním statků a bez výraznějšího nadepisování nové koupě — ANM, F 274 Týšt. 1586, 47a (1603—15) Koldín, 201 × 316 mm
16. Zápis nového hospodáře s výrazným nadepsáním jeho jména v souvislém textu zápisů — ^AOp., PK Nekoř II 1606/O., 10b (1613—28) Nekoř, 224—317 mm
17. Zápis s peněžními položkami v sloupci, zahajující oddíl vsi, v čele s výrazněji nadepsaným jejím jménem — Sob. 108, 99a (1590) Lastiboř, 179/193 × 308 mm

18. Stručný zápis se seriálem splátek — Ledeč IV, 86a (1593—1610) Sechov, 200 × 316 mm
19. Rubrikovaný přehledný zápis — ANM, F 244, Týšt. 1657, 125a (1655/1657—1662) Čestice, 201 × 324 mm
20. Přehledový zápis součástí statku a finančních aktiv a pasiv — Chl. 3007, 346b (1690) Babice, 185 × 313 mm
21. Roční kniha splátek — prosvítající text druhé strany — Kste 9, 87b (1626) Vodčeraďy, 196 × 319 mm

*

(Originál rytiny sprežení s pluhem na vazbě knihy a přebalu má *Minuci a pranostyka z r. 1556*. Předlohou byla reprodukce, již uveřejnil A. Míka, *Nástin vývoje zemědělské výroby v českých zemích v epoše feudalismu*, Praha 1960, 35.)